

örmény közösség bírása levelében a két nép barátsága mellett szállt síkra: "reményli ezen Mercantile Forum, hogy /.../ a nemes közösség, mint régi ős-eleji az örmény lakosokkal békességes rendben úgy kívánnak élni, hogy ezáltal az emberiség jussai megőriztessenek".

Az idő távlatából észre kell vennünk azonban, hogy az említett ellentétek nem két népcsoport harcát tükrözik, hanem két társadalmi osztály, illetve rendszer közötti antagonizmust. Ez az ellentét rögtön megszűnt, amikor a földesúr vagy a posszeszorátus hatalmaskodásaival kellett szembeszállni.

Nem szabad figyelmen kívül hagynunk azt a tényt, hogy mindenféle gazdasági tevékenység ellenére az örménységet valóban foglalkoztatta vallásos élete is. Már rögtön a letelepedés után a helyi katolikus közösségtől épületeket béreltek, melyeket vallási és oktatási igényeik kielégítésére használtak fel. Esetenként eltitkolták örmény gregoriánus voltukat, mert különben nem kaphattak volna kápolnát a római katolikus egyháztól. Sajnos, ebből az időszakból még nem találtunk vallási gyakorlatra vonatkozó feljegyzéseket.

Már a XVIII. század elején szűknek bizonyult a számbelileg gyarapodott közösség számára a kölcsönkapott kis kápolna és 1722-ben körvonalazódott a kőtemplom építésének gondolata. A kezdeményezés a Szamosújvárról érkező Thoroszean Simon örmény pap nevéhez fűződik, aki 1730-ban megkapta az építési engedélyt és 1734-re a hívek anyagi támogatásával fölépült a templom a kőfallal és a kisebb, védekezésre szolgáló tornyokkal együtt.

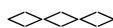
A saját templom mellett saját iskolája is volt a helyi közösségnek és egy időben külön fiú és külön lány iskola létezett. Az 1849-ben osztrákok által bezárított örmény iskola 1860-ban újra megnyílt két éves örmény és magyar nyelvű oktatási programmal. Ez az iskola azonban 1881-ben teljesen beleolvadt a magyar oktatási intézménybe.

Rövid ideig örmény nyomda is működött a helységben, mely főleg templomi- és tankönyveket adott ki.

A gyergyószentmiklósi örmények intenzíven hozzájárultak a település, illetve az egész környék fejlődéséhez is. A városnak több cikluson át volt képviselője Lázár Menyhért ügyvéd, hírneves orvosként tűnt ki dr. Fejér Dávid, dr. Dobribán Antal. Szintén Gyergyószentmiklós szülötte dr. Vákár P. Arthúr kormánytanácsos, ismert nevű publicista, aki a kiadásában megjelent "Csíkvármegye" című lapjával éveken át irányította a gyergyói közéletet.

A jól sikerült beilleszkedés azonban a XIX. századtól az ellenkező végletbe kezdett hajlani: az iskola, az ipar, a kereskedelem, az egyházi és kulturális megnyilvánulások egyre inkább elmélyítették az örménység magyarrá válását.

Erdélyben az örmények elvesztették anyanyelvüket s identitásukat a romániai magyarság kisebbségi helyzete határozza meg, de származásuk tudata látenszen ott munkál bennük, a hétköznapiakban is biztosítva identitásuk folytonosságát.

Adatok Szentpétery Lászlóról

Szentpétery László 1924. november 18-án született Kolozsvárt. Apja dr. Szentpétery Károly rendőrtisztviselő, édesapja Bornemissza Róza. Lakásuk 1943-ban Kolozsvárt, Horthy Miklós u. 78. szám alatt volt (ma Horea út).

Tanulmányait a Kolozsvári Református Kollégium elemi iskolájában kezdte meg s négy elemi után 1935-ben felvételizett a kollégium gimnáziumába. Az első gimnáziumi osztályt itt

végezte, majd más iskolába távozott. Az 1940-41-es iskolai évtől tért vissza a kollégiumba, mint hatodik gimnazista. Itt végezte aztán a hetedik és nyolcadik osztályt, s itt érettségizett 1943-ban.

Mindvégig kitűnő tanuló volt. Érdeklődése már zsenge fiatal korában a filmművészet és a filmgyártás felé fordult. Ebben a problémakörben az 1941-42-es iskolai évben a kollégium önképzőkörben két előadást tartott: "A dr. Kovács István című film ismertetés és bírálata" és "A magyar film válsága" címmel.

Az 1941-42-es kollégiumi évkönyv tanúsága szerint az elsőként említett értekezése volt az önképzőkör az évi legsikerültebb előadása. Ezt az előadást 1942. június 8-14. között megtartott "Kollégiumi Napok" keretében megrendezett önképzőköri záróünnepélyen olvasta fel.

Ugyanebben az évben Szentpétery László tagja annak a kollégiumi csapatnak, amely részt vett az erdélyi református középiskolás ifjúság folyóiratának, az Ifjú Erdélynek az évi szellemi munkatáborán. Az itt megrendezett versenyt a kollégium diákjai nyerték meg Marosvásárhely, Dés, Sepsiszentgyörgy, Sárospatak és Budapest református diákjai előtt. Egész évben aktívan közreműködött a "Remény" című kollégiumi ifjúsági lap kiadásaiban és szerkesztésében. Önképzőköri munkásságáért hetedikes és nyolcadikos korában is könyvjutalomban részesült. A tanári kar által az egészségtanból "A helyes táplálkozás" címmel kitűzött pályatételre a beérkezett pályamunkák közül az első díjat Szentpétery László nyerte el "Egységben az erő" jellegű pályamunkájával. Az elnyert jutalom 20 pengő volt.

A kollégiumi tanári gyűlések jegyzőkönyveinek tanúsága szerint 1942-ben mint nyolcadik osztályos tanuló a kolozsvári Keleti Újság november 5-i számában "Autóbusziáda" címmel Szentpétery László cikket írt, melyben a - kolozsvári autóbuszok ellen felmerült - panaszokat foglalta össze, s bírálta az érdekelt alkalmazottak magatartását. Az akkori kolozsvári autóbusz-társaság a "Rapid" először az igazgatónál emelt panaszt, majd a Vallás- és Közoktatásügyi miniszternél. A kollégium igazgatója Gönczi László, kénytelen volt vizsgálatot elrendelni. Mivel Szentpéterynek addig is több irodalmi és esztétikai cikke jelent meg, s bár az iskolai Rendtartás tiltotta a tanulók nyilvános szereplését, a tanári kar csupán rendreutasításban és igazgatói dorgálásban részesítette, eltekintve a súlyosabb szankciók alkalmazásától. Az alkalmazott ítéletbe az autóbusz-társaság is belenyugodott.

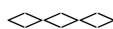
Az 1943 májusában megtartott érettségi vizsgálatokon Szentpétery László jelesen érettt.

1944. októberében a szovjet katonaság az utcán elfogta és a Szovjetunióba hurcolta. Magnitogorszkban halt meg 1944. decemberében, vérhasban. Ott is van eltemetve.

Szentpétery László kiváló, nagy tehetségű, nagy reményekre jogosító fiatalember volt. Bátran merem állítani, hogy tragikus és értelmetlen halálával az erdélyi magyarság egy nagy filmszakembert, egy jövőendő nagy filmrendezőt veszített el.

(Az adatokat a kolozsvári Református Kollégium anyakönyvéből, az 1941-42, és 1942-43. évi kollégiumi évkönyvekből, valamint a kolozsvári állami levéltárban őrzött kollégiumi tanári gyűlések jegyzőkönyveiből vettem.)

Kolozsvári József

Karácsony mélyén kondul...

Tó mélyén kondul az elsüllyedt harang. Karácsonykor is. Kondulnak a hozzászólók szavai az ülésteremben. Erdélyi társaságok tagjai szólnak felelősen. Nem siránkoznak, csak beszámolnak. (Másutt magyarországiak beszélnek ugyanígy. Ismét másutt... mások...